

1

WAT IS SOCIOLOGIE?

- ▶ *Wat* maakt dat je via het sociologisch perspectief op een andere en stimulerende wijze naar de wereld gaat kijken?
- ▶ *Waarom* is de sociologie belangrijk voor je toekomstige loopbaan?
- ▶ *Welke* rol speelt sociale verandering in het werk van sociologen?

Als we honderd mensen de vraag stellen: 'Waarom trouwen mensen met elkaar?', kunnen we rustig aannemen dat minstens negentig van hen zullen antwoorden: 'Mensen trouwen met elkaar uit liefde.' De meesten van ons kunnen zich moeilijk voorstellen dat een huwelijk of relatie zonder liefde gelukkig kan zijn. Om dezelfde reden nemen we aan dat mensen die verliefd worden op elkaar of van elkaar gaan houden, gaan nadenken over samenwonen of een huwelijk.

Maar wordt onze partnerkeuze echt alleen maar door persoonlijke gevoelens bepaald? We beschikken over veel aanwijzingen waaruit blijkt dat als het waar is dat liefde en trouwen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, de samenleving waarvan wij deel uitmaken de hand van Cupido vasthoudt.

De samenleving kent een aantal 'regels' dat voorschrijft wie er wel en wie er niet met elkaar mogen trouwen. Tot 2001 was het in Nederland onmogelijk dat mensen van hetzelfde geslacht met elkaar konden trouwen, ook al hielden ze zielsveel van elkaar. Maar er bestaan nog meer regels. Sociologen hebben geconstateerd dat mensen, met name als zij jong zijn, de neiging hebben om een ongeveer even oude partner te kiezen. En dat mensen, ongeacht hun leeftijd, de neiging hebben om te trouwen met een partner met dezelfde etnische achtergrond, met een vergelijkbare sociale achtergrond, een vergelijkbaar opleidingsniveau en dezelfde mate van fysieke aantrekkelijkheid (zie voor meer details hoofdstuk 15 over gezin en hoofdstuk 16 over religie). Mensen bepalen uiteindelijk zelf met wie ze trouwen, maar de sociale omgeving, oftewel de samenleving, reguleert de keuzemogelijkheden in zeer sterke mate (Zipp, 2002).

De beslissingen die wij in ons leven nemen (op het gebied van partnerkeuze en op de meeste andere terreinen) zijn niet eenvoudig het resultaat van wat filosofen de 'vrije wil' noemen. Wat de sociologie ons leert is dat we de wijze waarop onze sociale omgeving ons handelen en onze keuzes beïnvloedt, kunnen vergelijken met de wijze waarop de seizoenen onze kledingkeuze beïnvloeden. Je kiest zelf wat je aantrekt, maar deze keuze wordt beïnvloed door wat voor weer het is.

Bron: Angelika Bentina - Fotolia

1.1 Het sociologisch perspectief

Sociologie kunnen we omschrijven als het *systematisch onderzoek van de menselijke samenleving*. De kern van deze discipline bestaat uit een geheel eigen gezichtspunt dat we de *sociologische visie* of het sociologisch perspectief noemen.

1.1.1 Hoe we het algemene in het bijzondere kunnen zien

Jaren geleden omschreef de Amerikaanse socioloog Peter Berger (1963) het sociologisch perspectief als *het algemene in het bijzondere zien*. Hij bedoelde dat de sociologie ons helpt om in het gedrag van bepaalde mensen *algemene* patronen te ontdekken. Elk individu is uniek, maar de wijze waarop de samenleving inhoudelijk het leven van mensen die tot uiteenlopende categorieën behoren (zoals kinderen en volwassenen, vrouwen en mannen, rijk en arm), beïnvloedt, kan zeer sterk verschillen.

In dit boek zullen we nagaan hoe groot de macht is die de samenleving over ons gedrag en onze gedachten en gevoelens uitoefent. We kunnen in de veronderstelling verkeren dat persoonlijke gevoelens de partnerkeuze bepalen. Maar het sociologisch perspectief laat ons zien dat onze partnerkeuze wordt beïnvloed door patronen die samenhangen met geslacht, leeftijd, etniciteit en sociale achtergrond. We kunnen beter stellen dat liefde een gevoel is dat we koesteren voor mensen die beantwoorden aan het beeld van een geschikte partner dat de samenleving ons heeft bijgebracht.

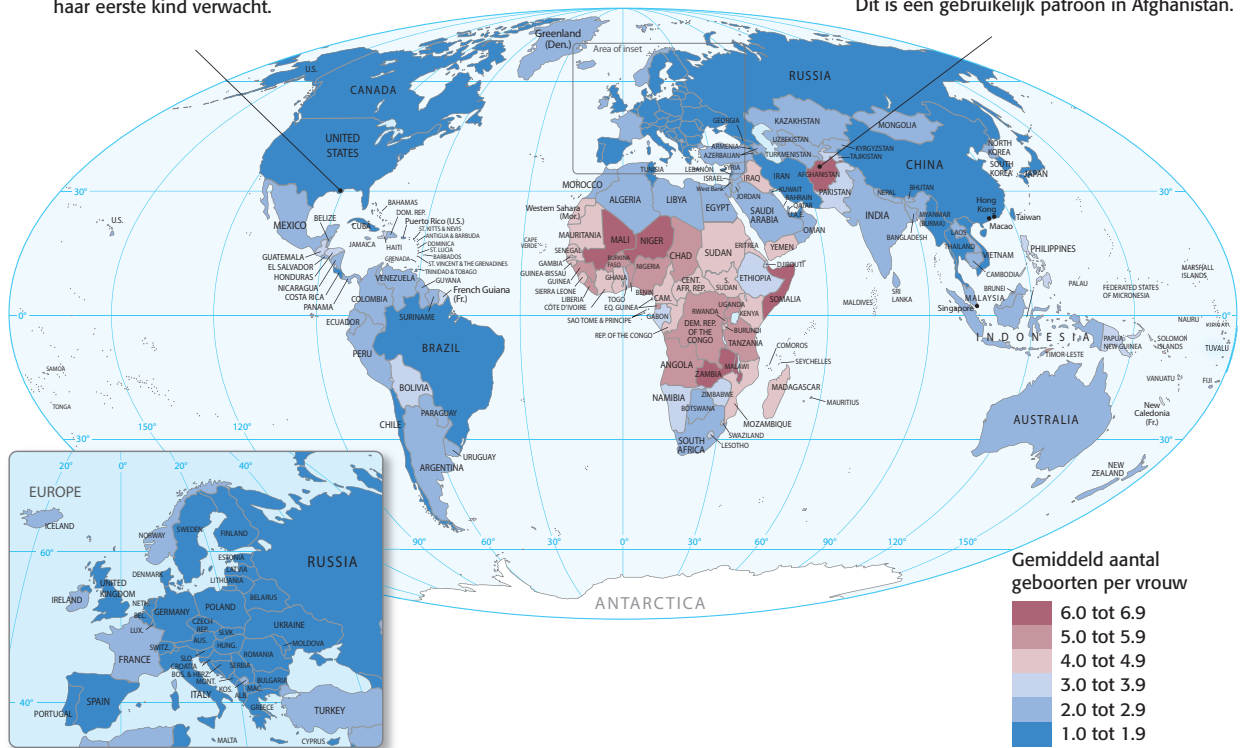
1.1.2 Hoe we het ongewone in het bekende kunnen zien

In eerste instantie hebben veel mensen de ervaring dat de sociologische visie ertoe leidt dat we *in het bekende het ongewone gaan zien*. Hoe zou je reageren als iemand tegen je zegt: 'Jij past in alle categorieën. Jouw opleiding, achtergrond, leeftijd en geslacht passen op de juiste wijze bij de categorieën die voor mij bepalend zijn. Je zou een fantastische partner zijn. Laten we trouwen.' Het sociologisch perspectief brengt met zich mee dat we het *bekende* idee dat we zelf bepalen hoe ons leven eruitziet,

VENSTER OP DE WERELD

- Cindy McVeigh, 29 jaar oud, heeft onlangs haar werk tijdelijk onderbroken omdat zij haar eerste kind verwacht.

- Hoewel ze pas 28 jaar oud is, heeft Batnizar Kahn zes kinderen. Dit is een gebruikelijk patroon in Afghanistan.

Wereldkaart 1.1 Wereldwijd kinderen baren

Is kinderen krijgen gewoon een kwestie van persoonlijke keuze? Als we de situatie wereldwijd bekijken dan blijkt dat dit niet het geval is. In het algemeen: vrouwen uit arme landen krijgen veel meer kinderen dan vrouwen uit welvarende landen. Kun je een paar redenen voor dit verschil bedenken? Uit dergelijke verschillen kunnen we afleiden dat je leven (als vrouw of als man) er heel anders uit had kunnen zien als je in een andere samenleving was geboren.

Bron: data ontleend aan Martin et al. (2011), Population Reference Bureau (2011) en de Verenigde Naties (UNDP) (2011)

moeten loslaten voor de in eerste instantie *vreemde* gedachte dat de samenleving onze beslissingen en al onze ervaringen beïnvloedt.

Hoe de samenleving ons beïnvloedt is ons niet altijd onmiddellijk duidelijk. Laten we het besluit om kinderen te krijgen als voorbeeld nemen. Hoeveel kinderen een vrouw wil krijgen, lijkt evenals de partnerkeuze een persoonlijk besluit. Maar ook hier tekenen zich bepaalde sociale patronen af. Uit wereldkaart 1.1 wordt duidelijk dat vrouwen in Europa gemiddeld 1 tot 1,9 kinderen krijgen. In India is de 'keuze' ongeveer 3, in Cambodja ongeveer 4, in Ethiopië ongeveer 5, in Jemen ongeveer 6 en in Niger ongeveer 7.

Vanwaar deze opmerkelijke verschillen? In latere hoofdstukken zal duidelijk worden dat vrouwen uit arme landen minder scholing en economische mogelijkheden krijgen, en de neiging hebben om thuis te blijven en geen anticonceptiemiddelen te gebruiken. In veel westerse landen zorgt de staat voor een pensioenregeling als je klaar bent met werken; in veel niet-westerse landen zijn je kinderen je pensioenvoorziening, oftewel je kinderen zullen voor je zorgen als je oud wordt. Het is duidelijk dat de samenleving veel invloed heeft op de besluiten die vrouwen en mannen nemen over het aantal kinderen.

1.1.3 Persoonlijke keuzes in hun sociale context

Kun je een handeling bedenken die persoonlijker en eenzamer is dan zelfdoding? De Franse socio-oloog Emile Durkheim (1858-1917), een van de pioniers op het terrein van de sociologie, heeft ons

Een voorbeeld van diversiteit

Tabel 1.1 Aantal zelfdodingen onder Nederlandse Surinamers per 100.000 personen (95%-bi)

Het cijfer voor zelfdoding ligt voor Nederlandse Surinamers hoger dan voor autochtone Nederlanders; een groter verschil vinden we tussen mannen en vrouwen.

Bron: Garssen *et al.* (2007).

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Autochtonen	12,9	6,3	19,2
Surinamers totaal	17,1	5,4	22,5
Hindoestaanse Surinamers	18,4	5,9	24,3
Creoolse Surinamers	15,6	5,3	20,9

laten zien dat ook een uiterst persoonlijke handeling als zelfdoding onderhevig is aan de invloed van sociale factoren. Waarmee Durkheim duidelijk aantoonde hoe sociale factoren het individuele gedrag kunnen beïnvloeden.

Op basis van de officiële cijfers van onder meer de Franse overheid constateerde Durkheim (1966, oorspronkelijk 1897) dat bepaalde categorieën mensen zich eerder van het leven benemen dan andere categorieën. Het zelfdodingscijfer bij mannen, protestanten, welvarende mensen en ongehuwden lag veel hoger dan dat bij vrouwen, katholieken, joden, arme mensen en gehuwden. Durkheim verklaarde deze verschillen in termen van *sociale integratie*. Mensen met sterke sociale banden zullen minder gauw tot zelfdoding overgaan dan meer individualistische mensen. Durkheim wijst hier op het karakter van groepsnormen, zelfs bij een daad die we in eerste instantie zien als een individuele beslissing.

In de door mannen gedomineerde samenlevingen die Durkheim onderzocht, hadden mannen veel meer vrijheid dan vrouwen. Maar meer vrijheid betekent ook meer sociaal isolement en een hoger zelfdodingscijfer. Meer op zichzelf staande protestanten zullen eerder tot zelfdoding overgaan dan meer aan tradities gebonden katholieken en joden. Katholieke en joodse rituelen dragen bij tot sterkere sociale banden. Rijkere mensen genieten meer vrijheid dan arme mensen, maar opnieuw ten koste van een hoger zelfdodingscijfer.

zelf aan zet

Kun jij uitleggen waarom het risico van zelfdoding bij ongehuwden groter is dan bij gehuwden?

Durkheims analyse houdt, al zijn we ruim 100 jaar verder, nog steeds stand. In tabel 1.1 zie je de zelfdodingscijfers voor twee categorieën van de Nederlandse bevolking. Voor autochtone Nederlanders lag het zelfdodingscijfer in 2007 op 19,2 geregistreerde zelfdodingen per 100.000 inwoners. Dit is lager dan het zelfdodingscijfer van Nederlanders van Surinaamse afkomst (22,5). Voor beide groepen geldt dat mannen zichzelf eerder doden dan vrouwen. Autochtone mannen (12,9) meer dan twee keer eerder dan autochtone vrouwen. Surinaamse mannen (17,1) bijna drie keer eerder dan Surinaamse vrouwen. In de lijn van Durkheim: het lagere zelfdodingscijfer bij vrouwen weerspiegelt hun geringere sociale keuzemogelijkheden. Op basis van deze informatie komen we tot dezelfde conclusies als Durkheim meer dan 100 jaar geleden: in het gedrag van afzonderlijke individuen kunnen we algemene sociologische patronen ontdekken.

1.1.4 Kijken als een socioloog: marginaliteit en crisis

Iedereen kan de wereld vanuit het sociologisch perspectief leren zien. Maar er bestaan twee verschijnselen die hen daarbij kunnen helpen: een bestaan in de marges van de samenleving en het doormaken van een sociale crisis.

Ieder mens voelt zich weleens een buitenstaander. Maar voor sommige categorieën mensen is het buitenstaander-zijn (geen deel uitmaken van de dominante groep) een onderdeel van het dagelijks leven. Hoe groter de marginaliteit van een individu, hoe beter hij of zij vaak in staat is om het sociologisch perspectief te hanteren. De meeste in Nederland opgegroeide allochtonen weten welke invloed

je etnische afkomst op je leven kan hebben. De Nederlands-Marokkaanse rapper Ali B. vertolkt deze gevoelens in zijn teksten.

*Jah ik was met een camera naar een discotheek
En nooit van me leven dat ik die dag vergeet
Want we kwamen daar aan om gezellig te feesten
Maar ik ben een Marokkaan en Marokkanen zijn beesten
Volgens de portier was ik geen vaste klant
En volgens die andere kast, was ik veelste bijdehand
Dus pech, we liepen weg en gingen verder op zoek
En nog wel zonder gevloek, want niemand drukt ons in de hoek
Ik ben het zat, mensen letten op je uiterlijk en trekken een conclusie
Maar dat soort gasten die veroorzaken de ruzie.
(Uit: Gescot bij de disco van Ali B.)*

De meerderheid van de autochtone Nederlanders staat minder vaak stil bij de rol die etniciteit speelt in de samenleving, evenals dat zij minder vaak stilstaan bij de privileges die ze genieten als dominante meerderheid. Voor hen is etniciteit iets dat enkel het leven van allochtonen beïnvloedt. Sommige mensen die tot bepaalde groeperingen behoren, zoals vrouwen, homoseksuelen, gehandicapten en hoogbejaarden leiden hun bestaan in de kantlijn van de samenleving. Zij zijn zich bewust van bepaalde sociale patronen waar anderen nooit aan denken. We kunnen beter uit de voeten met de sociologische visie als we afstand nemen van onze gewoontes en ons leven weer met nieuwsgierigheid bekijken.

Perioden waarin de samenleving veel verandering ondergaat of in een crisis verkeert, kunnen ons uit ons evenwicht brengen en ons tot het aannemen van de sociologische visie bewegen. De Amerikaanse socioloog C. Wright Mills (1959) heeft dit geïllustreerd aan de hand van de crisis uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Als je in die tijd werkloos werd, beschouwden de meeste mensen het als hun eigen schuld dat zij geen werk konden vinden of waren ontslagen. Maar toen het werkloosheidspercentage tot 25 procent was gestegen, moesten degenen die geen werk hadden wel onderkennen dat hun leven door sociale factoren werd beïnvloed. In plaats van te denken dat er iets mis met hen was omdat zij geen werk konden vinden, benaderden zij hun situatie sociologisch. Zij beseften dat er geen baan meer te vinden was omdat de economie in elkaar was gestort. Mills was van mening dat mensen die gebruikmaken van wat hij de 'sociologische verbeeldingskracht' noemde, een beter inzicht krijgen in het functioneren van de samenleving en de wijze waarop deze hun leven beïnvloedt.

zelf aan zet

Denk jij dat de wereldwijde financiële crisis, die eind 2008 begon, heeft gezorgd voor een grotere sociologische verbeeldingskracht bij mensen? Denk bijvoorbeeld aan de discussies over de positie van banken in de samenleving.

De meest bevoorrechte mensen zijn geneigd om te denken dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor het leven dat zij leiden. Eenzelfde redenering zien we bijvoorbeeld bij dunne mensen die veronderstellen dat dik-zijn een eigen keuze is van de meer gezette medemens. Groeperingen die zich meer in de kantlijn van de samenleving ophouden hebben juist oog voor de negatieve gevolgen die het lidmaatschap van een bepaalde etnische achtergrond, een bepaalde sekse of sociale klasse kan hebben. Veel Afro-Amerikanen in de binnensteden van de Verenigde Staten laten via populaire hiphopmuziek hun frustratie blijken. In Nederland is hiphop ook onder jongeren met een allochtone achtergrond een belangrijke uitlaatklep voor frustraties als gevolg van achterstelling.

Bron: Marc Driessen/Hollandse Hoogte.

Het sociologisch voorstellingsvermogen

De kracht van het sociologisch perspectief schuilt niet alleen in het feit dat het ons inzicht geeft in ons individuele bestaan, maar ook in de veranderingen die de samenleving ondergaat. Volgens de Amerikaanse socioloog C. Wright Mills worden armoede en andere sociale problemen niet door persoonlijke tekortkomingen van individuen, maar vooral door de samenleving veroorzaakt. Het sociologisch perspectief creëert eenheid onder de mensen door persoonlijke *problemen* tot maatschappelijke *vraagstukken* te transformeren. Mills (1959, p. 3-5) zegt het volgende over de behoefte aan sociologische verbeeldingskracht:*

Wat gebeurt er als de samenleving industrialiseert? Een boer wordt arbeider, een feodale heer wordt geliquideerd of zakenman. Een man heeft werk als de zaken goed gaan en raakt werkloos als het slecht gaat. Een man vat nieuwe moed als zijn beleggingen renderen en zit aan de grond als hun waarde daalt. En wat gebeurt er als er een oorlog uitbreekt? Een verzekeringsagent gaat raketten lanceren, een winkelbediende wordt scherpschutter, vrouwen zitten alleen thuis, kinderen groeien op zonder vader.

We kunnen het leven van een individu en de geschiedenis van een samenleving alleen begrijpen als we beide aspecten in ogenschouw nemen.

Toch definiëren mensen de problemen die zij ondervinden gewoonlijk niet in termen van historische veranderingen [...] En meestal koppelen ze hun eigen wel en wee ook niet aan het wel en wee van de maatschappij waarin zij leven. De gemiddelde mens is zich zelden bewust van de nauwe relatie tussen de patronen in zijn eigen bestaan en de loop van de wereldgeschiedenis, en weet dus meestal niet wat deze relatie voor zijn eigen toekomst en die van de samenleving betekent. De gemiddelde mens mist het vermogen om de wisselwerking tussen de mens en de samenleving, zijn biografie en de historie, het individu en de buitenwereld te begrijpen [...]

Wat mensen nodig hebben [...] is het vermogen om te begrijpen wat er in de wereld gaande is. Dit vermogen [...] zouden we het sociologisch voorstellingsvermogen kunnen noemen.

VRAGEN

1. Wat zijn in het denken van Mills de verschillen tussen persoonlijke problemen en maatschappelijke vraagstukken?
2. Waarom geven wij onszelf de schuld voor de problemen waarmee we geconfronteerd worden?
3. Hoe zouden we met behulp van de sociologische verbeeldingskracht de wereld beter kunnen begrijpen, of zelfs veranderen?

* Mills gebruikt de term 'man' en het mannelijk voornaamwoord niet alleen voor mannen maar ook voor vrouwen. Zelfs een uitgesproken maatschappijcriticus als Mills volgt de in zijn tijd conventionele schrijfgewoonte ten aanzien van gender.

1.2 Het belang van een mondiale visie

De nieuwe informatietechnologie heeft de verste uithoeken van de wereld dichterbij gebracht. Dit heeft ertoe geleid dat veel academische disciplines een **mondiaal** of **globaal perspectief** hebben ingenomen: *het bestuderen van de wereld in zijn geheel en de plaats die onze samenleving daarin inneemt*.

Welke betekenis heeft het globale perspectief voor de sociologie?

In de eerste plaats: een globaal bewustzijn is een logisch verlengstuk van het sociologisch perspectief. De sociologie laat ons zien dat onze positie in de samenleving zeer veel invloed heeft op de ervaringen die we in ons leven opdoen. We mogen dan ook aannemen dat de positie die onze samenleving in de wereld inneemt alle leden van onze samenleving beïnvloedt. Het is vaak verhelderend om over grenzen te kijken. De wereld kent 196 landen, die we aan de hand van het niveau van hun economische ontwikkeling in drie brede categorieën kunnen onderverdelen (zie wereldkaart 9.1). **Hoge-inkomenslanden** zijn *landen met de hoogste algemene levensstandaard*. Er vallen ongeveer vijftig landen in deze categorie, waaronder landen als Zweden, Noorwegen, Nederland en overige West-Europese landen, de Verenigde Staten en Canada, Argentinië, Zuid-Afrika, Israël, Saoedi-Arabië, Japan en Australië. Gezamenlijk leveren deze landen de meeste goederen en diensten en hun inwoners bezitten het merendeel van de rijkdommen die deze wereld te bieden heeft. Economisch gezien hebben de inwoners van deze landen het goed. Niet omdat zij intelligenter zijn of harder werken dan anderen, maar omdat zij het geluk hebben dat zij in een rijk deel van de wereld zijn geboren.

De **middeninkomenslanden** vormen de tweede categorie. Dit zijn *landen met een levensstandaard, die we als we de wereld in zijn geheel bekijken, gemiddeld kunnen noemen*. Het zijn ongeveer tachtig landen, zoals veel Oost-Europese landen, sommige Afrikaanse landen en vrijwel alle Latijns-Amerikaanse en Aziatische landen. De inwoners van deze landen wonen zowel op het platteland als in steden en verplaatsen zich zowel per voet als per dier, tractor, scooter, fiets of auto. In de meeste middeninkomenslanden bestaat een grote sociale ongelijkheid, sommige mensen zijn extreem rijk (in Noord-Afrikaanse landen bijvoorbeeld degenen die tot de zakelijke elite behoren), maar de meesten leven onder slechte omstandigheden (behuizing, voedsel), bijvoorbeeld in de barakken (sloppenwijken liever) van Mexico-Stad of Lima.

De overige landen (ongeveer zestig) vormen de **lage-inkomenslanden**, *landen met een lage levensstandaard, waarvan de meeste inwoners arm zijn*. De meeste armste landen liggen in Afrika, andere in Azië. Kenmerkend voor deze landen is dat sommige mensen extreem rijk zijn, maar dat de meeste mensen onder erbarmelijke omstandigheden leven (slechte woonsituatie, onveilig water, voedselgebrek) en, wat misschien nog wel het ergste is, met weinig mogelijkheden om hun situatie te verbeteren.

In hoofdstuk 9 worden de oorzaken en de gevolgen van rijkdom en armoede beschreven. Maar in elk hoofdstuk van het boek vergelijken we de situatie in de rijke westerse landen met die in andere landen. We doen dat om vier redenen:

- 1 Het leven dat we leiden wordt gevormd door het land waarin we leven.** Eerder bleek (wereldkaart 1.1) dat vrouwen in rijke en arme landen, gelet op het aantal kinderen dat zij krijgen, een totaal verschillend leven leiden. Om onszelf en de levenssituatie van anderen te kunnen begrijpen moeten we enig inzicht hebben in de verschillen tussen samenlevingen. Dit is een van de redenen om aandacht te besteden aan de in het boek opgenomen wereldkaarten.
- 2 De contacten tussen samenlevingen zijn zeer sterk toegenomen.** Historisch gezien hadden landen alleen maar oog voor hun buurlanden. De informatie-technologie heeft ervoor gezorgd dat beelden, geluiden en documenten binnen enkele seconden over de gehele wereld verstuurd kunnen worden. Een van de effecten van de elektronische snelweg is dat mensen over de gehele wereld dezelfde voorkeuren ontwikkelen op het gebied van voedsel, kleding en muziek. Ook de toegenomen mogelijkheden om te reizen – denk aan relatief goedkope vliegvakanties – hebben de contacten tussen mensen uit verschillende landen vergroot. Rijke landen, zoals de Verenigde Staten, hebben invloed op wat er in andere landen gebeurt (Big Macs, hiphopmuziek, Engels als tweede taal). Maar de wereld heeft ook invloed op wat er in rijke westerse landen gebeurt. Sociale problemen in arme landen zijn vaker het gevolg van problemen in rijke landen, denk bijvoorbeeld aan ongelukken in de kledingindustrie of de mijnbouw, waar veelal voor de rijke landen wordt geproduceerd. De meest duidelijke voorbeelden hiervan zijn te vinden in restaurants en supermarkten. Nog geen veertig jaar geleden was er in Nederland hooguit een verdwaald Italiaans of Chinees restaurant te vinden en een groente als paprika niet of nauwelijks verkrijgbaar. Vandaag de dag kun je bijna overal in Nederland kiezen tussen bijvoorbeeld Thais of Argentijns eten. In supermarkten zijn vele ‘nieuwe’ groenten, fruit en kruiden elke dag, vaak vers, te koop.
- 3 Veel sociale problemen waarmee de westerse wereld geconfronteerd wordt, zijn elders veel ernstiger.** Armoede komt ook in de westerse wereld voor, maar doet zich in Latijns-Amerika, Afrika en Azië op veel grotere schaal voor en vormt daar ook een ernstiger probleem. Ook in de westerse wereld worden vrouwen achtergesteld, maar in arme landen is de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen veel groter.
- 4 Globaal denken helpt ons om meer inzicht in onszelf te krijgen.** Het is een heel andere ervaring om op straat te lopen in een stad in de westerse wereld dan bijvoorbeeld in een wijk met illegale woningen in Madras, India. In deze buurten in Madras heerst een groot gebrek aan elementaire bestaansmiddelen, maar de liefde en de steun die familieleden van elkaar ondervinden is groot. Waarom voelen veel arme mensen zich in de westerse wereld dan kwaad en eenzaam? Is materieel bezit, dat in onze definitie van een ‘rijk’ leven een centrale positie inneemt, wel een adequate maatstaf voor het welzijn van mensen?

Mensen in hoge-inkomenslanden kunnen zich nauwelijks een voorstelling maken van het leed dat zich in grote delen van de wereld afspeelt. Dit is een van de belangrijke redenen voor het ontwikkelen van een totaal wereldbeeld. Dit gezin uit Zambia ontbeert alle zekerheden die voor ons vanzelfsprekend zijn. Kinderen die in arme landen geboren worden hebben een kans van slechts 50 procent dat zij de leeftijd van een volwassene bereiken.

Samenvattend: in een wereld waarin de onderlinge contacten tussen mensen voortdurend toenemen, kunnen we onszelf alleen maar begrijpen naar de mate waarin wij anderen begrijpen. De sociologie nodigt ons uit om op een andere manier naar de wereld om ons heen te gaan kijken. Is het de moeite waard om deze uitnodiging te accepteren? Wat levert het op als we in de praktijk vanuit het sociologisch perspectief te werk gaan?

zelf aan zet

Stel dat je ergens in Azië in een dorpje op het platteland geboren zou zijn, waarmee zou je daar op dit moment bezig kunnen zijn?

1.3 Het sociologisch perspectief in de praktijk

Het hanteren van het sociologisch perspectief is in veel opzichten zinvol. In de eerste plaats: de sociologie speelt een belangrijke rol in het tot stand komen van de wetten en overheidsmaatregelen die ons leven beïnvloeden. In de tweede plaats: op individueel niveau bevordert het sociologisch perspectief onze persoonlijke groei en bewustwording. En in de derde plaats: een studie van de sociologie is een uitstekende voorbereiding op de arbeidsmarkt.

1.3.1 Sociologie en overheidsbeleid

Sociologen dragen met hun sociologische kennis op talrijke manieren bij tot het ontwikkelen van het beleid van overheden, de wetten en de regels die reguleren hoe mensen in een bepaalde gemeenschap leven en werken. Of het nu gaat om het opheffen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen of wetten met betrekking tot echtscheiding. In Nederland werken veel sociologen bij de lokale of nationale overheid en bij onderzoeksbureaus, die in opdracht van de Nederlandse regering allerlei informatie over de samenleving verzamelen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), die beide jaarlijks vele rapportages publiceren over de Nederlandse samenleving (zie ook hun websites waar veel van deze rapporten en cijfers te downloaden zijn: www.scp.nl en www.cbs.nl).¹

1.3.2 Sociologie en persoonlijke groei

Het hanteren van het sociologisch perspectief maakt ons actiever en bewuster, en zorgt ervoor dat we kritischer gaan denken. De sociologie heeft vier positieve effecten:

¹ Voor zover niet nader aangeduid zijn de cijfers over Nederland in dit boek afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek, zie www.cbs.nl. De cijfers zijn digitaal te raadplegen via StatLine. Wanneer niet de cijfers maar publicaties van het CBS zijn gebruikt, zijn deze te vinden in de literatuurlijst.

- 1 Aan de hand van het sociologisch perspectief kunnen we nagaan wat er wel en niet klopt aan het ‘alledaags denken’.** We nemen van alles voor vanzelfsprekend aan, maar dat wil nog niet zeggen dat het waar is. Bijvoorbeeld het idee dat we vrije individuen zijn en zelf verantwoordelijk zijn voor het leven dat we leiden. Als we geloven dat we zelf ons lot bepalen dan zullen we geneigd zijn om succesvolle mensen als superieur te zien. Mensen die minder in hun leven bereiken hebben kennelijk persoonlijke tekortkomingen. Dit soort ‘waarheden’ worden vaak op verjaardagsfeestjes verkondigd. De sociologische benadering daarentegen stimuleert ons om vraagtekens te zetten achter het waarheidsgehalte van wijdverbreide ideeën. We kunnen ons, als die overtuigingen niet of slechts gedeeltelijk op feiten berusten, afvragen hoe het komt dat zo veel mensen die overtuiging delen. Een socioloog is dan ook een ‘mythenjager’. Iemand die mythen doorprijkt (vergelijkbaar met de doelstelling van televisieprogramma’s als *Mythbusters*).
- 2 Het sociologisch perspectief geeft ons een beter inzicht in de mogelijkheden en de hindernissen die we in ons dagelijks leven tegenkomen.** De sociologie laat ons inzien dat, als we het leven met een kaartspel vergelijken, we wel invloed hebben op wat we met onze kaarten doen maar dat de samenleving de kaarten uitdeelt en de spelregels bepaalt. Hoe beter we het spel begrijpen, hoe beter we het kunnen spelen. Door de sociologie komen we meer te weten over de wereld om ons heen, zodat we beter in staat zijn om onze doelen na te streven. Bijvoorbeeld: denk je dat het feit dat je een opleiding in het hoger onderwijs volgt een persoonlijke keuze is? Of zouden bepaalde maatschappelijke factoren een belangrijke rol gespeeld hebben bij het maken van die keuze?
- 3 Het sociologisch perspectief geeft ons de mogelijkheid een actieve rol te spelen in de samenleving waarvan we deel uitmaken.** Onze effectiviteit als lid van een bepaalde samenleving neemt toe naarmate we beter begrijpen hoe die samenleving functioneert. Of, zoals C. Wright Mills laat zien, het sociologisch perspectief maakt van een persoonlijk probleem (geen werk hebben) een publiek vraagstuk (een tekort aan werkgelegenheid). We kunnen, als we onderkennen hoe de samenleving ons beïnvloedt, besluiten om de samenleving te steunen zoals ze is of haar te veranderen. Op deze wijze kun je mede de spelregels bepalen.
- 4 De sociologie helpt ons om in een wereld te leven die zich kenmerkt door diversiteit.** In de westerse wereld woont slechts een beperkt deel van de wereldbevolking. In de rest van de wereld leven de mensen, zoals uit de latere hoofdstukken zal blijken, ook in sociaal opzicht heel anders dan wij gewend zijn. De meeste mensen, waar ook ter wereld, hebben de neiging om hun eigen manier van leven als de ‘juiste’, de ‘normale’ of de ‘betere’ manier van leven te beschouwen. Het sociologisch perspectief zet ons aan tot kritisch denken over de sterke en zwakke punten van alle denkbare levenswijzen, waaronder ook onze eigen manier van leven.

■ TOEGEPASTE SOCIOLOGIE

Als je voor een dubbeltje geboren bent...

Waarschijnlijk ken je wel mensen die een slecht betaalde baan hebben, zoals serveerster of winkelbediende in een supermarkt. We komen ze iedere dag tegen, en velen van ons behoren tot degenen die een slecht betaalde baan hebben. Veel mensen zijn geneigd om te denken dat het werk dat mensen doen en het geld dat zij daarmee verdienen iets zeggen over hun persoonlijke kwaliteiten en hun bereidheid om hard te werken.

Barbara Ehrenreich (2001) vroeg zich af of dit wel klopte. Omdat zij wilde weten hoe het werkelijk toegaat in de wereld van laagbe-

taalde banen, nam deze succesvolle Amerikaanse journaliste en schrijfster het besluit om zich in die wereld te begeven. Zij begon als serveerster in Key West, Florida tegen een uurloon van \$ 2,43 plus fooi. De eerste ontdekking die ze deed was dat ze veel harder moest werken dan ze zich ooit had kunnen indenken. Ze was gebroken als haar werktijd erop zat. De fooien moest zij met het keukenpersoneel delen. Gemiddeld verdiende ze uiteindelijk minder dan 6 dollar per uur. Dat was nauwelijks boven het minimumloon en net genoeg voor de huur van haar kleine flat, voedsel en

andere onkosten. Ze hoopte dat ze niet ziek zou worden want ze was niet verzekerd via haar werkgever en zou een bezoek aan een huisarts niet kunnen betalen.

Na een jaar, waarin ze ook nog een aantal andere laagbetaalde banen had, zoals schoonmaakster in motels in Maine en winkelbediende in een Walmart-supermarkt in Minnesota, was haar het een en ander duidelijk geworden. In de eerste plaats dat tientallen miljoenen mensen met een slecht betaalde baan keihard moeten werken (drie motelkamers per uur schoonmaken, een hele dag lang). In de tweede plaats dat zij ook nog over specifieke vaardigheden en een zekere intelligentie moeten beschikken (probeer maar eens tien tafels in een restaurant te bedienen en alle gasten tevreden te stemmen). Ze kwam er ook achter dat haar collega's over het geheel genomen even slim en leuk waren als haar ken-

nissen die ook boeken schreven of docent waren.

Waarom zijn we dan geneigd om te denken dat mensen met een laagbetaalde baan lui zijn of minder in hun mars hebben? Het viel Ehrenreich op dat veel mensen met een slecht betaalde baan zo over zichzelf dachten. In een samenleving die ons leert dat alles om onze capaciteiten gaat, zullen we anderen afmeten aan het werk dat zij doen. Ehrenreich ontdekte dat veel mensen met slecht betaald werk, waarbij ze voortdurend achter hun vossen worden gezeten en met allerlei rigide regels te maken hebben, zich uiteindelijk waardeloos gaan voelen en op een punt komen dat zij niet meer iets anders (beters) willen proberen. Dergelijke ideeën, aldus Ehrenreich, houden de extreme ongelijkheid in een samenleving in stand. Sommige mensen hebben het goed omdat anderen slecht betaald worden.

VRAGEN

1. Heb jij weleens slecht betaald werk gedaan? Moest je hard werken? Hoeveel kreeg je betaald? Waren er nog voordelen aan verbonden?
2. Volgens Ehrenreich zijn de meeste welgestelde mensen afhankelijk van mensen die slecht betaald werk verrichten. Wat bedoelt zij daarmee?
3. Hebben de meeste mensen die in een supermarkt werken de mogelijkheid om hoger onderwijs te gaan volgen en een andere carrière op te bouwen? Waarom wel, waarom niet?

1.3.3 De voordelen van de sociologie

Veel studenten zijn zeer geïnteresseerd in het vinden van een goede baan. Een sociologieopleiding biedt daarop een brede voorbereiding. Sociologen kunnen werkzaam zijn op universiteiten en hogescholen, bij overheidsinstellingen, maar ook bij bedrijven en particuliere instellingen. Zij verzamelen belangrijke informatie over hoe mensen leven, denken en hun geld uitgeven. Echter, de sociologie is er niet alleen voor mensen die socioloog willen worden. Ook de sociale, verzorgende en medische beroepen en een veelheid aan beroepen in het beleid kunnen hun voordeel doen met de sociologie. Bijvoorbeeld sociaal werkers die verbonden zijn aan justitiële instellingen en reclasseringsinstellingen. Zij vergroten hun competenties als zij weten welke mensen het risico lopen dat zij dader of slachtoffer worden, welke beleidsmaatregelen en programma's op het gebied van misdaadpreventie het meest effectief zijn en waarom mensen het criminele pad op gaan. Ook de gezondheidszorg kan haar voordeel doen met de sociologie. Bijvoorbeeld artsen, verpleegkundigen en paramedici die kennis ontwikkelen over de patronen die gezondheid en ziekte onder de bevolking te zien geven. En daarnaast leren hoe bepaalde factoren zoals etniciteit, geslacht of sociale achtergrond de gezondheid van mensen beïnvloeden. Zo kan een diëtist mensen beter behandelen wanneer zij/hij zich realiseert dat ongezonde eetgewoontes voor een belangrijk deel cultureel bepaald zijn. De Nederlandse Sociologische Vereniging vermeldt een onderzoek waaruit blijkt dat sociologen in veel verschillende sectoren terecht komen. Een derde van de Nederlandse sociologen komt te werken als onderzoeker, een derde als beleidsmedewerker of organisatieadviseur en de rest werkt in tal van beroepen in welzijnsinstellingen en in de gezondheidszorg (Glebbeck, z.j.). Voor vrijwel alle werkterreinen geldt dat het succes afhankelijk is van het inzicht in de wijze waarop groeperingen van elkaar kunnen verschillen in overtuigingen, gezinspatronen en andere aspecten van het leven. Het is vrijwel altijd de moeite waard om je in de sociologie te verdiepen. Behalve misschien als je werk doet waarin je nooit wat met andere mensen te maken hebt.

Noteer vijf banen die jou aantrekkelijk lijken. Ga vervolgens na op welke wijze sociologisch denken je kansen op succes kan vergroten.